

**ГЕНЕАЛОГІЧНІ ДОЛІ КНЯЖИХ РОДІВ ВОЛИНІ У ДОСЛІДЖЕННЯХ
ПОЛЬСЬКИХ ІСТОРИКІВ ХІХ ст.**

У статті аналізується відображення в польській історіографії ХІХ ст. проблем, пов'язаних із історією княжих родів волинського регіону. Основну увагу приділено родинам князів Острозьких, Вишневецьких, Чарториських, їх участі в господарському, суспільно-політичному, культурному житті Волині та Речі Посполитої.

Ключові слова: Волинь, Річ Посполита, княжі родини.

Чільне місце у науковому доробку польської історіографії ХІХ ст. займають дослідження комплексу проблем, пов'язаних із суспільно-політичним, господарським становищем княжих родів Волині, їх роллю в культурно-освітньому житті регіону та в релігійних процесах. Такий науковий інтерес обумовлений тісним переплетінням історичної долі Волинських земель та Польщі від часів середньовіччя до сучасності та тим вагомим суспільним значенням, яке відігравали представники княжої верстви у всіх сферах життя Волині та Речі Посполитої. У працях польських істориків віддзеркалено чимало різноманітних проблем історії, які пов'язані із волинським регіоном: військово-політичних, культурно-освітніх, економічних, етнографічних.

Дослідження польських науковців частково були об'єктом аналізу в українській історіографії, у тому числі й ті, які присвячені княжим родам України та Волині зокрема. Оцінку їх наукового значення можна знайти у дослідженнях Н.Яковенко [1]. Аналіз основних праць польської історіографії, присвячених княжим родам Східної Європи подав у своїй монографії Л.Войтович [2]. Історичні праці польських авторів, у яких вивчалися княжі роди Волині, згадуються і в деяких статтях українських істориків [3]. Однак окремої публікації, яка б спеціально проаналізувала комплекс проблем,

пов'язаних із суспільною роллю та значимістю волинських князівських родин, їх участю в суспільних процесах Речі Посполитої, віддзеркалених у польській історіографії іще немає. Це і стане метою даної публікації. Автор ставить завданням проаналізувати відображення у польській історіографії XIX ст. історичної ролі, суспільного значення в умовах Речі Посполитої XVI – XVII ст., господарського становища волинських княжих родин.

Загалом слід відмітити, що польська історична наука надавала вагомого значення дослідженням проблем історії магнатських і шляхетських сімейств. Увагу польських істориків привертала різні аспекти, пов'язані із долею українських (руських) можновладців, – їх генеалогічне коріння, формування комплексу маєтностей, господарювання, участь в політичних та особливо релігійних процесах як на руських (українських) землях Речі Посполитої так і в загальнодержавних подіях «обойги народів». Становище та діяльність княжих родин Волині висвітлювалися у працях як спеціально їм присвячених, так і в дослідженнях з проблем минулого Речі Посполитої та українських земель із нею пов'язаних.

Генеалогічні дослідження волинських княжих родів у Польщі були започатковані іще в XVI ст., у тому числі й княжих родин Великого Князівства Литовського. Найбільш ґрунтовні дослідження у XIX ст. зроблені Казимиром Стадницьким. Його праці присвячені історичним долям представників роду Гедеміновичів [4], і окрема монографія – Любарту Гедеміновичу, який правив на Волині у середині XIV ст. [5].

У першій половині XIX ст. у польській історіографії започаткувалися публікації джерельного матеріалу із минулого польської держави. У 40-х роках почали виходити збірки “*Zródła do dziejów polskich*”, які видавалися за ініціативою відомого історика, дослідника Волині, Олександра Пшездзецького. З-поміж інших документів там публікувалися матеріали, які стосуються й княжих родів Волині. Пізніше з'явилися і спеціальні публікації княжих архівів. Так значну кількість документів із Архіву Сангушків, який охоплює і частину давнього архіву Острозьких, опублікували Броніслав

Горчак і Зигмунт Люба–Радзиміньський [6]. Подібні публікації сприяли більш достовірному вивченню аспектів минулого, пов'язаних із діяльністю князівських родин.

Польські науковці найбільше уваги приділяли таким волинським князівським родинам як Острозькі, Чарториські, Вишневецькі, Корецькі. Гольшанські, Сангушки, Любомирські. Через вивчення їх історії можна глибше пізнати ряд важливих сторінок української історії. Серед комплексу проблем, які цікавили дослідників можна виділити такі: походження родів, їх участь у військово-політичних подіях Великого Князівства Литовського та Польщі, господарська діяльність на Волині та колонізація необжитих українських територій, участь в релігійних процесах, культурно-просвітницька діяльність.

Сторінки історії княжих родів Волині знаходимо в праці Томаша Свенцького «Opis starożytnej Polski» (1816 р). У ній висвітлюється історія населених пунктів Польської держави, у тому числі й українських земель, які до неї входили. У нарисі про місто Острог йдеться про династію князів Острозьких. Хронологічно ця розповідь охоплює історію сімейства від Данила Васильовича (його автор вважає синовцем Данила Галицького), який першим почав писатися князем (*książęciem*) на Острогу і до Януша Острозького, після якого рід почав згасати [7]. У цій же праці є розповіді про князів Заславських, які на думку автора походять із однієї гілки разом із Острозькими. У гаслі про м.Клевань Т.Свенцький висвітлює долю князів Чарториських. Наголошує що цей рід є дуже шанованим «w oyczyźnie naszej» і має великі заслуги, історія засвідчує їх нащадками дорогої полякам Ягеллонської крові [8]. Можливо це натяк на активну громадянську позицію та державну діяльність на початку XIX ст. князя Адама Єжи Чарториського, одного із лідерів повстання проти царизму у 1830 – 1831 рр. та польської еміграції у першій половині XIX ст.

У нарисі про містечко Вишневець є коротка інформація про князів Вишневецьких та споріднених із ними гілки князів Збараських. Початок їх

родоводу Т.Свенцький виводить від Корибута, одного із синів Великого Князя Литовського Ольгерда. Нашадки Корибута мали численні маєтки на Волині і активно освоювали пустоші Задніпровської України. Особливу активність у цьому проявляв князь Ярема, якого Т.Свенцький назвав «справжнім героєм свого часу» («*prawdziwy Bohater wieku swego*»), який єдиний зміг чинити опір Б.Хмельницькому і в умовах війни з козаками втратив усі свої маєтності, які оцінювалися в 600 тис. ліврів [9].

Найбільша дискусія серед польських генеалогічних дослідників ХІХ ст. розгорілася навколо родоводу одного з найпотужніших княжих родів Волині (та й Речі Посполитої) князів Острозьких. У цій полеміці взяли участь О.Халецький, Ю.Домбровський, С.Закшевський, К.Ходиницький, Г.Пашкевич, С.Зайончковський, Я.Малешевський.

На особливостях висвітлення історії цього княжого роду, зокрема долі Костянтина – Василя Острозького позначалися релігійно-конфесійні стосунки у ХІХ ст. на польських та українських землях, які перебували у складі Російської імперії. Відносно об'єктивно (якщо то взагалі було можливо на той час) розглядали у своїх дослідженнях діяльність руського магната Олександр Яблоновський, Олександр Пшездзецький. Гостру полеміку серед дослідників викликала проблема діяльності князя проти укладання Берестейської унії. Ряд праць із історії князів Острозьких та Сангушків присвятив Зигмунт Люба-Радзимінський як самостійно так і у співавторстві із Едвардом Руліковським [10].

Історичні долі княжих родин Волині висвітлюються і на сторінках монографій відомого дослідника регіону Тадеуша Єжи Стецького. Окремі проблеми, пов'язані із політичною, господарською та культурною діяльністю волинських князів зачіпаються на сторінках його ґрунтовної праці «*Wołyn pód wzgłędem statystycznym, historycznym i archeologicznym*», третій її том вийшов під назвою “*Z boru i stepu*” [11].

Історію родового гнізда князів Чарториських волинського містечка Клевань (нині село Рівненської області) Т.Стецький простежив у своїй

монографії, присвяченій цьому населеному пункту [12]. Хоч автор і зазначив, що не досліджує історію родоvodu Чарториських, а лише історію їх родинного містечка, все ж через призму минулого цього населеного пункту та деяких інших волинських міст він простежив основні етапи в історії княжого роду Чарториських, який автор як інші дослідники виводить від сина Великого Князя Литовського Ольгерда Кориґайла, який у християнстві мав імена Василь – Костянтин. Він отримав в уділ для себе волинське містечко Чарториськ, від якого його нащадки стали іменуватися Чарториськими. У 1448 р один із синів Кориґайла Міхал отримав від Свидриґайла нові маєтки, серед них і Клевань, після чого почав іменуватися «на Клеваню». Т.Стецький теж не забув наголосити на політичній та культурній діяльності на початку ХІХ ст. князя Адама Єжи Чарториського на користь як містечка Клевань, так і всього польського народу.

Серед масиву праць польської історіографії, присвячених княжим родам Волині, найґрунтовнішими є монографії Юзефа Вольффа «*Kniaziowie Litewsko-Ruscy od końca czternastego wieku*» та «*Senatorowie i dygnitarze Wielkiego Księstwa Litewskiego. 1386 – 1795*» [13]. Названі книги і на сьогодні залишаються найважливішими дослідженнями з генеалогії Гедеміновичів та західних гілок Рюриковичів, які жили на території Великого Князівства Литовського. Хоч і вони не позбавлені певних недоліків на що вказували уже в ХІХ ст. деякі польські та сучасні українські історики. Ю.Вольфф своїм завданням вважав подати історичний нарис про усіх князів, які проживали в межах Литовсько-Руської держави. Він використав широке коло історичних джерел – матеріали Литовської метрики, численні актові документи, монографічні дослідження. Основну увагу автор приділив відстеженню генеалогічних ліній княжих родів Литви, у тому числі й волинських земель. Через долі окремих князів Ю.Вольфф висвітлив ряд важливих соціально-економічних, військово-політичних подій історичного минулого Волині. Зокрема, розповідаючи про князівський рід Глинських він детально висвітлив перебіг збройного виступу одного із представників цієї княжої гілки

Михайла Львовича Глинського проти влади Великого Князя Литовського Зигмунта I Старого, який одночасно був і польським королем. Наголосивши, що основною причиною виступу були його особисті амбіції і те, що він намагався створити на частині території ВКЛ окреме державне утворення. Для цього М.Глинський вів переговори із правителем Московської держави Великим Князем Василієм III, Кримським ханом Менглі Гіреєм, безуспішно намагався втягнути їх у збройний конфлікт із Литвою і Польщею для досягнення власної мети.

На початку монографії Ю.Вольфф помістив короткий нарис про князівську верству на Русі і в Литві, де виклав свої погляди на походження, соціальну роль цього суспільного стану. Автор наголосив, що при входженні руських земель до Литви князі зберегли свою первісну незалежність, будучи тісно пов'язаними із центральною владою воєнно-захисними функціями. Ситуація дещо змінилася після того як значна частина волинських князів підтримала Свидригайла у його боротьбі за владу. Після поразки останнього багато волинських князів втратили свої дідичні маєтності. І хоч король Казимир Ягеллончик потім повернув деяким князям їх володіння, але то вже відбулося не на дідичних правах, а на ленних. Потомки цих князів змушені були постійно підтверджувати у правителів свої права на володіння батьківськими маєтками. Дослідники звертають увагу на те, що литовські можновладці побоювалися перетворення маєтностей окремих князів на дідичні володіння і противилися цьому. Так М.Балінський і Т.Ліпінський вважають, що такі побоювання литовців стали однією із причин скасування Київського князівства і перетворення його на воєводство у 1471 р., незважаючи на бажання Казимира Ягеллончика зберегти за ним статус князівства і підтвердити урядування тут нащадків князя Семена Олельковича [14].

У наступних роках збільшення князівських володінь відбувалося за рахунок, переважно, королівських нагород за службу. «Видідичені» із своїх маєтків князі були віднесені до рицарського стану і хоч не мали суттєвих

переваг, все ж складало більш привілейовану верству у державній ієрархії, порівняно із іншими соціальними групами. Вони виконували важливі управлінські функції як у державі так і на службі у інших заможніших князів. Наприклад одним із управлінців у князя Костянтина-Василя Острозького був князь Дмитро Булига-Кунцевич.

Основа князівського стану у Литві і на Волині становили потомки правлячих династій або Литовських (Гедеміновичів) або Руських (Рюриковичів). Останні на думку Ю.Вольфа вели свій родовід не лише від Рюрика, але й від прибулих із ним дружинників, які становили стан аристократії відносно решти служилого люду. Таку думку поділяли й інші польські дослідники. Зокрема, В. Руліковський та Зигмунт Люба-Радзимінський, стверджували, що нібито князі Острозькі походили від якоїсь побічної Рюриковицької лінії, представники якої прибули на Русь разом із Рюриком, однак свою думку вони не підтвердили якимись ґрунтовними доказами [15]. Сучасний польський дослідник Т.Кемпа вважає таку версію нічим не обґрунтованою [16].

З приводу проблеми походження князівських родин варто згадати маловідоме нині у волинському історичному краєзнавстві цікаве дослідження Юліана Бартошевича «Kniaź i książę» [17]. Автор у ній поставив під сумнів генеалогічне походження князів, які відносили себе до нащадків Гедеміна. Ю.Бартошевич стверджує, що князівські лінії Гедеміновичів вигасли у третьому-четвертому поколінні. Причиною цього була політика правлячої Ягеллонської династії, яка свідомо упосліджувала та понижала усі побічні родини гедемінівської галузі, щоб із них не вирости удільні князі, які могли б становити загрозу державній цілісності Литви. Через це потужні волинські роди, серед них Чарториські, Збараські, Вишневецькі, Сангушки мали змогу підробляти собі родоводи, що ніби то вони походять від братів та синів Ольгерда. Для них вигідно було виводити своє генеалогічне коріння із крові пануючої династії. Процес такої фальсифікації відбувався через сотню років після зникнення гедемінівських/ольгердівських родів та активізувався у XVI

ст., особливо після смерті Зигмунта Августа, коли ягеллонська королівська родина вигасла, а наступні королі не надавали значення цьому питанню. На той час уже ніхто не міг спростувати, так само як і підтвердити, таку родовідну.

На випадки фальсифікацій княжих титулів звернув увагу і Ю.Вольфф. Він виокремив із княжих рядів низку сімейств, які відносили себе до княжої верстви. Своєрідно цей дослідник висловився про коріння роду Чарториських, безсумнівно зарахувавши їх до гілки Гедеміновичів, але зазначив, що існуючі свідчення щодо такого їх походження не є остаточно доказовими. Такою ж була його думка про генеалогічне коріння й деяких інших княжих родів. Сумніви Ю.Вольффа у цьому питанні розділив у своїй рецензії на його працю і К.Гожицький [18].

Поруч із цим достовірним і таким що не підлягає сумніву Ю.Бартошевич вважає походження тих князів, що відносили себе до Рюриковичів, яких він вважає варязькими потомками, які походили із пануючої династії. До Рюриковичів він відносить і княжі родини Чарториських, Вишневецьких, Збараських, Сангушків, які самі приписали себе до лінії Гедеміновичів.

Окрім згаданих двох основних гілок на Волині були й князі, які мали інше походження, зокрема татарське (напр. Глинські), молдавське, прибульці із Московщини. Князі були замкнутим станом, хто не народився князем не міг ним стати. Контингент князів зростав лише за рахунок прибульців із Москви та із Татарії, серед них були й представники ханських династій, багато із них у Литві приймали християнство і утворювали особливу верству, яка прирівнювалася до князів у рицарському стані. Зазначається, що цих татарських та молдавських князів не варто мішати зі справжніми князями, оскільки вони вживали цей титул в іншому значенні.

Князівський стан із часом переживав суттєві зміни матеріального стану. Особливо це стосувалося «видідичених» князів, майнове становище яких підупало настільки, що доходів із їхніх маєтків не вистачало на

звичайне виживання. Через це суспільне значення князів-рицарів зменшувалося і з часом вони розчинилися у масиві шляхти. Натомість інша частина княжих родів збільшувала свої доходи і не лише завдяки королівським нагородам за службу, але й завдяки ефективному веденню господарства, у тому числі й колонізації пустинних земель лісостепової та степової України. Прикладом можуть бути князь Костянтин-Василь Острозький, Ярема Вишневецький, які перейшли до розряду магнатів. У зв'язку із цим польські дослідники звертають увагу на використання в річпочполитських документах починаючи від кінця XVI ст. двох термінів щодо князівської верстви – “kniiaz” і “książ”. Другий титул почали застосовувати усі значні магнатські княжі роди: Чарториські, Острозькі, Слуцькі, Заславські, Збараські. Збіднілі роди продовжували використовувати термін “kniiaz”, який вважався нижчим від “książęcego”. Особливостям походження та використання цих термінів присвячено дослідження З. Люба-Радзиміньського [19]. Деякі дослідники як от Юліан Бартошевич вважають, що на Волині (Русі) князь став означати попросту пана і внаслідок того до князів вступали нові роди не князівського походження (наприклад Мокосевичі) [20]. Таку думку категоричне заперечує Ю.Вольфф, який твердить, що у Литві і на Волині хто не був князем від народження не набув цього титулу. Винятки трапилися лише в часи Станіслава-Августа, коли кілька родин отримали титул “książa” [21].

Свої погляди на суспільне становище і роль княжої верстви на Волині висловив і Казимеж Гожицький у рецензії на згадану монографію Ю.Вольффа [22]. Рецензент акцентував увагу лише на кількох аспектах цієї проблеми. Він долучився до дискусії з приводу значення термінів «kniiaz» і «książ», відмітивши, що другий термін є нічим іншим як дослівним перекладом на польську мову руського титулу «князь». Князів він вважав потомками норманських конунгів, які напали на Русь і зорганізували її. Тут варто зазначити, що усі польські дослідники XIX ст. були прибічниками норманської (завойовницької) теорії походження Київської Русі. Жоден із

них не розглядав можливості місцевої (автохтонної) концепції творення давньоруської держави як наслідок внутрішнього соціально-економічного розвитку ранньослов'янських племен, які населяли терени Наддніпрянщини. Хоча в тогочасній українській історіографії такі думки уже висловлювалися.

К. Гожицький не погодився із діленням княжих родів на три групи: Рюриковичів, Гедеміновичів та вихідців із Москви, татар і черкесів. Він вважає, що такий поділ можна зменшити до двох груп: князів литовського походження – Гедеміновичів та князів руського походження – Рюриковичів. Оскільки тих, кого Ю.Вольфф виділив у третю групу, можна зарахувати або до першої або скоріше до другої. Князі ж зазначені як татарські та черкеські є потомками султанів і мурз Перекопської орди, запрошених Вітовтом. Вони мають становити окрему соціальну категорію князів. Деякі із них зберегли ці титули завдяки тому, що прийняли католицизм, інші ж зійшли із історичної арени.

У працях усіх польських істориків ХІХ ст. відмічається особливість політичного, суспільного, господарського, культурного розвитку Волині порівняно з іншими регіонами як України так і Речі Посполитої. Волинь сприймалася чимось середнім, вона не була ані польською, ані литовською, тут не зникла пам'ять про давню державно-політичну, волинську чи Галицько-Володимирську самостійність. Броніслав Горчак зазначив, що Волинь із точки зору адміністративної займала окреме становище в складі Великого Князівства Литовського, маючи свого начальника в особі Маршалка землі та власні сеймики і право. Волинь, як руська провінція, найдовше зберігала свої первісні характерні риси [23]. Причину цього вбачали у тому, що у ХVІ ст. Волинь становила єдине велике гніздо можновладства, яке творили саме місцеві князі [24]. Ю.Бартошевич навіть називає Волинь «вітчиною князів» [25]. Більшість із них зберігали вірність культурним та релігійним традиціям своїх предків і були основою для збереження самобутності українських (руських) земель у складі Речі Посполитої. Особливо яскраво це проявилось в діяльності князя Костянтина

– Василя Острозького. Із згасанням та відходом від православ'я провідних княжих родів на початку XVII ст. справа збереження самобутності українських земель переходить в руки козаків, козацької старшини, української шляхти.

Незважаючи на вірність таким родовим культурним та релігійним традиціям, усі княжі роди Волині у XVI ст. почували себе вірними обивателями (громадянами) Речі Посполитої і значною мірою керувалися у своїх поступках матеріально-маєтковими інтересами. Це стосується і К.-В.Острозького, Я.Вишневецького та інших. Ідея відновлення української державності у вигляді Гетьманщини зародилася і сформувалася в середовищі козацтва і шляхти в ході війни під проводом Богдана Хмельницького. У сучасній польській історіографії визнається, що висунута Б.Хмельницьким ідея самостійної України вже ніколи не згасала. На Лівобережжі під владою Москви понад століття після смерті Б.Хмельницького існувала напівсамостійна Гетьманщина, де козаки і селяни користувалися свободою [26].

Одною із головних проблем, до якої зверталися польські вчені це релігійне сповідання волинських княжих родів, зокрема проблема відношень православ'я – католицизм. Наголошується на тому факті, що у XV – XVI ст. усі найбільші княжі роди Волині були православними. У другій половині XVI ст. починається поступовий перехід більшості із них у католицизм. І процес цей відбувався добровільно через систему освіти і виховання, більш висока західна культура основана на католицизмі виявилася більш привабливою для молодшого покоління княжих династій.

Отже у польській історіографії XIX ст. поруч із іншими проблемами волинського минулого значна увага приділялася дослідженню багатьох аспектів історії княжих родів регіону, наголошувалося на їх активній участі в суспільно-політичному, релігійному, військовому житті Речі Посполитої. Закладені у той час пізнавальні традиції даної проблематики знайшли своє

продовження у дослідженнях польських істориків на подальших етапах розвитку польської держави у ХХ ст.

Джерела та література:

1. Яковенко Н. Українська шляхта з кінця XIV до середини XVII ст. (Волинь і Центральна Україна) / Наталя Яковенко. – Київ, 1993.; Її ж. Паралельний світ. Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI – XVII ст. – К.: Критика, 2002. – 416 с.
2. Войтович Л. Князівські династії Східної Європи (кінець – початок XVI ст.): склад, суспільна і політична роль. Історико-генеалогічне дослідження / Леонтій Войтович. – Львів: Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича, 2000. – С. 104 – 107.
3. Довбищенко М. Розгадані таємниці князів Чарторийських (родинні зв'язки, маєтки, та релігійне життя) / Михайло Довбищенко. // Історичний журнал. – 2004. – № 10 – 11. – С. 3 – 16.
4. Stadnicki K. Bracia Władysława Jagiełły Olgierdowicza, króla Polski, Wielkiego xięcia Litwy. Jako dalszy ciąg «Synów Giedymina» / Kazimierz Stadnicki. – Lwów: nakładem Alexandra Volga, 1867. – VIII, 9 – 416, 38 s.; Stadnicki K. Olgierd i Kiejstut synowie Gedimina W. księcia Litwy. – Lwów: nakładem księgarni Gubrynowicza i Schmidta, 1870. – [4], 213, XXI s.
5. Stadnicki K. Synowie Gedymina / Kazimierz Stadnicki. – Lwów: w drukarni zakładu im.Ossolińskich, 1853. – Т.ІІ. Lubart książę Wołyński.– [4], 269, XXXI s.
6. Archiwum księząt Lubartowiczów Sanguszków w Sławucie./ wyd. Z.L. Radziwiński, B. Gorczak. – Т.1, 3, 4. 6. 7. 8. – Lwów – Sławuta, 1887-1914.; Gorczak B. Katalog pergamionów znajdujących się w Archiwum XX. Sanguszków w Sławucie. – Sławuta, 1912.; Gorczak B. Katalog rękopisów Archiwum XX. Sanguszków w Sławucie. – Sławuta, 1902.
7. Świącki T. Opis starożytnej Polski / Tomasz Świącki. – Warszawa, 1816. – Т.2. – S. 52 – 58.
8. Там само. – S. 59.

9. Там само. – S. 61.
10. Rulikowski E. Radzyński Z. Książki na Ostrogu Ostrogscy / Edward Rulikowski, Zygmunt Radzyński. – Kraków, 1880. – 195 s.; [Radzyński Z.L.] Sprawa początków rodu Sanguszków / opracowali Z.L.Radzyński, B.Gorczałak, D.Kozicki. – Lwów, 1901. – 348 s.; Rulikowski E. Radzyński Z.L. Książki i szlachta. – Kraków, s.a. – T.1. – 198 s.; [Radzyński Z.L.] Monografia xx. Sanguszków oraz innych potomków Lubarta Fedora Olgerdowicza x.Ratnenskogo. –Lwów, T.1., 1906. – 567 s.; T.2. 1910. – 489 s.; T. 3. 1913. – 512 s.
11. Stecki T. Wołyń pód względem statystycznym, historycznym i archeologicznym / Tadeusz Stecki. – T.1. – Lwów, 1864. – XII, 387 s.; T.2. – Lwów, 1871. – VI, 473 s.; Stecki T. Z boru i stepu. Obrazy i pamiątki. – Kraków, 1888. – IV, 347 s.;
12. Stecki T. Książęce gniazdo (Klewań) / Tadeusz Stecki. – Kraków, 1885. – 154 s.
13. Wolff J. Książki Litewsko-Ruscy od końca czternastego wieku / Józef Wolff. – Kraków, 1895. – 698 s.; Wolff J. Senatorowie i dygnitarze Wielkiego Księstwa Litewskiego. 1386 – 1795/ Józef Wolff. – Kraków, 1885. – 354 s.
14. Baliński M. Lipiński T. Starożytna Polska pód względem historycznym, jeograficznym i statystycznym opisana. – T.2. Cz.2. –Warszawa, 1845. – S. 488 – 489.
15. Rulikowski E. Radzyński Z. Książki i szlachta między Sanem, Wieprzem, Bugiem, Prypetią, Dnieprem, Sieniuchą, Dnistriem i północnymi Stokami Karpat osiedleni / Edward Rulikowski, Zygmunt Radzyński.. – T.1. – Kraków, 1888. – S. 11 – 14.
16. Кемпа Т. Костянтин Василь Острозький (бл.1524/1525 – 1608), воєвода Київський і Маршалок землі Волинської / Томаш Кемпа. – Хмельницький: ПП Мельник А.А., 2009. – С. 17.
17. Bartoszewicz J. Książ i książę / Julian Bartoszewicz. – Kraków: nakładem redakcji «Szkiców społecznych i literackich», 1876. – 42 s.

18. Gorzycki K. Recenzja na: Józef Wolff „Kniaziowe Litewsko – Ruscy od końca czternastego wieku. Warszawa, 1885. / Kazimierz Gorzycki. // Przewodnik Naukowy i Literacki. – 1895. – R. 23. – N 8. – S. 763.
19. Radziwiński Z. O tożsamości tytułów “kniaź” i “książ” w dawnej Rzeczypospolitej / Zygmunt Radziwiński. // Miesięcznik Historyczny. – 1908. – R.1. – S. 49.
20. Bartoszewicz J. Kniaź i książę. – S. 17 – 19.
21. Wolff J. Kniaziowie Litewsko-Ruscy... – S. XXI.
22. Gorzycki K. Recenzja na: Józef Wolff „Kniaziowe Litewsko – Ruscy od końca czternastego wieku. Warszawa, 1885 / Kazimierz Gorzycki. // Przewodnik Naukowy i Literacki. – 1895. – R. 23. – N 8. – S. 761 – 763.
23. Gorczak B. Przedmowa / Bronisław Gorczak. // Archiwum książąt Sanguszków w Sławucie. – T.III.– Lwów: nakładem właściciela, 1890. – S. VIII.
24. Krzywicki J. Wołyń / Józef Krzywicki // Słownik geograficzny Królestwa Polskiego. – T. XII. – Warszawa, 1893. – S. 915 – 935.
25. Bartoszewicz J. Książ i książę ... – S. 20.
26. Encyklopedia Kresów. – Kraków, [d.p.] – S. 72.

© *Ivan Iarmoshyk*
(*Żytomierz*)

VOLYN' PROVINCE DUCE FAMILIES IN THE POLISH HISTORIOGRAPHY OF THE XIX CENTURY

The article analyzes Volyn' Province Duke Families in the Polish Historiography of the XIX century. Particular emphasis is placed upon the historiography of the Ostrogskys, the Vyshnevetskys, the Chartoryskys and their in economic, social and political, as well cultural life of Volyn' and Rzecz Pospolita.

Key words: Volyn', Rzecz Pospolita, duke families.